

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан педагогічного факультету Олександренко
« 31 » серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(вибіркової)

Основи професійно-педагогічного самовдосконалення

освітньо-професійної програми «Педагогіка дозвілля»
галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

шифр за навчальним планом ВВ2.1

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення», затвердженої на засіданні Вченої ради педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова «25» «березня» 2021 р., протокол № 9

Розробник програми:

Кушнірук С.А. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки
«25» серпня 2023 р., протокол № 1

Завідувач кафедри

доктор пед наук, проф.. С.А. Кушнірук

I. Опис навчальної дисципліни
Основи професійно-педагогічного самовдосконалення
ВВ 2.1

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Кількість кредитів – 3		Методи навчання – Пояснювально-ілюстративний (навчальні лекції, семінарські заняття, робота з електронними джерелами та відеоматеріалами проблемний виклад знань (лекції); частково-пошуковий (семінарські та практичні заняття) Групова дискусія, мозковий штурм, інтерактивні, рухливі, рольові ігри, групові творчі завдання та вправи Форми поточного контролю – виконання практичних і тестових завдань, виступ на семінарських заняттях, презентації, опитування, виконання самостійних завдань. Форма підсумкового контролю залік
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки	Загальна кількість годин –90		
Освітній рівень бакалавр	<i>Денна</i>	<i>Заочна</i>	
	Лекції:		
	18	6	
Статус дисципліни вибіркова	Семінарські (практичні) заняття:		
	6/10	2/2	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 2	-	-	
	Індивідуальна робота:		
Семестр 3	-	-	
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 3 - самостійна робота: 4	56	80	
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання – українська	34/56	10/80	
Передумови навчання загальні знання з педагогіки, психології, педагогіки і психології творчості			

Програма вибіркової навчальної дисципліни (за вибором студентів) «Основи особистісно-професійного самовдосконалення» складена відповідно до освітньо-професійної

програми «Педагогіка дозвілля» підготовки фахівців освітнього рівня бакалавр, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 011Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система знань про особистість як об'єкт професійно-педагогічного самовдосконалення, щодо самовдосконалення майбутнього івент-педагога; феномен професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в історії української та зарубіжної педагогічної думки, створення умов для формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення, до неперервного професійного зростання в напрямку досягнення вершин особистісного і професійного розвитку; актуалізація мотивів професійного зростання; вироблення необхідних умінь в галузі самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації майбутнього педагога.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення» є логічним продовженням професійної підготовки, спрямованої на розвиток професійно-значущих творчих якостей майбутнього працівника педагогічно-дозвіллевої сфери діяльності, його здатності до творчої та інноваційної професійної діяльності. Викладання дисципліни узгоджено з вивченням психології, педагогіки, основ мистецької педагогіки, теорії культурно-освітньої дозвіллевої діяльності, педагогіки і психології творчості, арт-педагогіки, проходженням педагогічної практики на основі міжпредметних зв'язків.

Мета і завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення» є створення умов для формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення, до неперервного професійного зростання; вироблення необхідних умінь в галузі самовиховання, самоосвіти, самоактуалізації майбутнього педагога.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення» є:

– опанувати концептуальними та методологічними знаннями щодо творчого характеру педагогічної праці, психофізіологічних закономірностей педагогічної діяльності, її цілісної структури, мети, специфіки, рівнів професійно-педагогічного самовдосконалення, суб'єктних засад майбутнього івент-педагога, вимог до професійно-значущих якостей педагогічних працівників;

– формувати творче, критичне, професійно-педагогічне мислення, гуманну позицію, розуміння мети і завдань власної педагогічної діяльності за рахунок виконаних індивідуальних теоретичних і практичних завдань (проектів), які дозволяють моделювати дії майбутніх педагогів-організаторів під час творчого вирішення психологічних ситуацій і практичних завдань, здійснювати критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей;

– оволодіти механізмами творчої самореалізації в професійній діяльності та шляхами професійного самовдосконалення; набути знань та практичних умінь організації професійно-педагогічної діяльності як розвиваючої взаємодії, спрямованої на творення особистості;

– формування творчої всебічно розвиненої особистості студента – майбутнього педагога-організатора дозвіллевої діяльності

II. Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН1. Володіти основними знаннями і поняттями з педагогіки, психології, педагогіки дозвілля, теорії і методики	ЗК1. Здатність усвідомлювати проблемне поле педагогіки,

	культурно-дозвіллевої діяльності та рекреації.	психології та філософії освіти.
2.	ПРН2. Знати психолого-педагогічні особливості навчання, виховання та розвитку різних вікових груп населення у сфері культурно-освітнього дозвілля.	ЗК4. Володіння культурою мислення, здатність до сприйняття, узагальнення, аналізу інформації, постановки мети діяльності й вибору шляхів її досягнення.
3.	ПРН3. Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні задачі, здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі.	ФК3. Здатність аналізувати задачі професійної діяльності, непередбачувані проблемні ситуації та ефективно вирішувати їх.
4.	ПРН4. Уміти вільно оперувати педагогічними методиками організації та проведення індивідуальної, групової культурно-дозвіллевої діяльності та рекреації.	ЗК5. Здатність генерувати і поширювати нові ідеї, управляти соціально-культурними та педагогічно-рекреаційними проектами на високому рівні партнерсько-педагогічної взаємодії.
5.	ПРН8. Уміти оцінювати власні професійні здобутки та визначати перспективи особистого професійного розвитку.	ФК4. Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів професійної діяльності.
6.	ПРН9. Здатність упроваджувати новаторський досвід роботи з дітьми, підлітками, дорослими, людьми похилого віку, залучати їх до активної культурно-дозвіллевої діяльності	ФК7. Здатність демонструвати педагогічні, виконавські, інтерпретаційні та артистичні вміння.

III. Тематичний план освітнього компоненту

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)					
		Аудиторні	Лекції	семінарські	практичні	СРС	Аудиторні	Лекції	семінарські	практичні	СРС	Індив роб
1.	Модуль 1. Становлення й розвиток феномена професійно-педагогічне самовдосконалення особистості											
1.1	Тема 1.1. Особистість як об'єкт професійного самовдосконалення	6	2	2	2	7	2	2			10	1
1.2	Тема 1.2. Феномен професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в	4	4			7	2		2		10	1

	історії української та зарубіжної педагогічної думки											
1.3	Тема 1.3. Сутність, задачі та види професійно-педагогічного самовдосконалення особистості	4	2	2		7					10	1
1.4	Тема 1.4. Професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в системі підвищення кваліфікації та неперервної освіти	4	2	2		7					10	2
	Усього за 1 модуль	20	10	6	2	28	4	2	2		40	5
2.	Модуль 2. Шляхи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості											
2.1	Тема 2.1. Діагностика професійно-педагогічного самовдосконалення особистості	4	2		2	7	2	2			10	1
2.2	Тема 2.2. Самоосвіта як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості	2	2			7	2	2			10	1
2.3	Тема 2.3. Саморозвиток як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості	6	2		4	7	2			2	10	1
2.4	Тема 2.4. Самовиховання як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості	4	2		2	7					10	1
	Усього за 2й модуль	14	8		8	28	6	4		2	40	4
	<i>Разом</i>	34	18	6	10	56	10	6	2	2	80	9

IV. Зміст навчальної дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1. 1.1.	<p>Модуль I. Становлення й розвиток феномена професійно-педагогічне самовдосконалення особистості</p> <p>Тема 1.1. Особистість як об'єкт професійного самовдосконалення <i>Зміст теми:</i> Філософський, психологічний, історіографічний аналіз питань самовдосконалення. Самовдосконалення як найбільш адекватна форма саморозвитку дорослої людини. Визначення понять професійного та особистісного самовдосконалення. Необхідність особистісного самовдосконалення для найбільш повної реалізації себе</p>	6	2

	<p>в житті. Самореалізація як сенс свого життя та переходу до більш високої форми саморозвитку – самоактуалізації. Погляди на основні моделі самовдосконалення людини щодо суспільних (політичних, соціальноекономічних змін) та педагогічних (трансформація в освіті, вихованні) чинників. Зовнішня активність особистості, спрямована на досягнення суспільно заданого й соціально обумовленого ідеалу розумової, фізичної та моральної досконалості засобом корекції власної діяльності й поведінки відповідно до норм і цінностей певного суспільства з метою самоутвердження в ньому й забезпечення гідного сьогочасного життя (М. Макарець, М. Мамардашвілі, Г. Платонов, Г. Рузавін, Л. Сідак, В. Тертична).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24</p>		
1.2	<p>Тема 1.2. Феномен професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в історії української та зарубіжної педагогічної думки</p> <p><i>Зміст теми:</i> Філософський, психологічний, історіографічний аналіз питань самовдосконалення. Історичні аспекти проблеми досконалості. Збагачення внутрішнього світу людини завдяки актуалізації її потенційних сил і можливостей (Сократ, Г. Сковорода, М. Бердяєв, А. Камю, І. Кант, С. Керк'єгор, Х. Ортега-і-Гассет Ж.-П. Сартр, С. Франк, В. Франкл, М. Хайдеггер, М. Шеллер, К. Ясперс).</p> <p>Механізми й закономірності особистісного вдосконалення людини, способи й засоби її роботи над собою на засадах розвитку суб'єктності особистості та прагнення до найвищої досконалості «акме» (вершини розвитку) у всіх сферах її життєдіяльності (Р. Бернс, І. Бех, Л. Виготський, М. Боришевський, М. Боуен, Г. Ковальов, І. Кон, Г. Костюк, А. Маслоу, Ю. Орлов, К. Роджерс, Л. Рувинський, та ін.).</p> <p>Феномен самовдосконалення особистості педагога в сучасних наукових розвідках як прагнення до досягнення вищої мети, завдяки чому утворюється Я (І. Бех); прагнення представити світові своє Я, самоствердження в результатах своєї діяльності (Т. Антоненко); спрямований внутрішній саморозвиток (В. Семиченко, Г. Топчий); характеристика акмеологічної компетентності (О. Гречаник) особистісна функція самоосвіти (О. Кисельова); свідоме керівництво розвитком особистісних якостей та здібностей (В. Маралов); творчий, цілеспрямований, самостійний, самодетермінований рух фахівця до вершин особистісного розвитку (Т. Шестакова); принципове превалювання й цілеспрямована реалізація особистістю внутрішньої енергії в загальному процесі її визрівання (Д. Чернілевський).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 16, 21, 28, 27, 32</p>	4	4
1.3.	<p>Тема 1.3. Сутність, задачі та види професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p><i>Зміст теми:</i> Механізми й закономірності особистісного вдосконалення людини, способи й засоби її роботи над собою на засадах розвитку суб'єктності особистості та прагнення до найвищої досконалості «акме» (вершини розвитку) у всіх сферах її життєдіяльності Завданням саморозвитку та самовдосконалення у наукових дослідженнях (А. Артемова, Г. Белська, Н. Голота, О. Ємчик, І. Дичківська, Л.</p>	4	2

	<p>Зданевич, Н. Ковалевська, Н. Колосова, А. Курчатова, Н. Лисенко, О. Листопад, С. Петренко, Л. Пісоцька, Н. Сайко, Т. Танько, Н. Уйсїмбаєва, Н. Цибуляк, М. Ярославцева). Особистісне самовдосконалення як активний творчий процес вивчення суб'єктом самого себе, власних здібностей, можливостей (самопізнання), свідомої зміни власних особистісних і професійно значущих якостей (самовиховання), посилення мотивації щодо особистісного вдосконалення, пізнавальної активності в опануванні професійної компетентності (самоосвіта) відповідно до вимог майбутньої професії й на основі особистої програми розвитку (самореалізація).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 9, 14, 17, 23, 24, 27, 28, 32</p>		
1.4.	<p>Тема 1.4. Професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в системі підвищення кваліфікації та неперервної освіти</p> <p><i>Зміст теми:</i> система підвищення кваліфікації та неперервної освіти України.</p> <p>Педагогічний досвід у системі підвищення кваліфікації та неперервної освіти вчителя та педагога-організатора. Критерії, технології вивчення, узагальнення, впровадження передового педагогічного досвіду</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1,14, 23, 24, 27, 29, 32Ф</p>	4	2
2.1.	<p>Модуль 2. Шляхи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p>Тема 2.1. Діагностичний інструментарій дослідження професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p><i>Зміст теми:</i> програма дослідження особистісного самовдосконалення педагога. Виявлення наявності інтересу до особистісного самовдосконалення, достатньо вираженої мотивації до саморозвитку, усвідомлення важливості гуманістичних цінностей, наявності чітких життєвих цілей і суб'єктності.</p> <p>Діагностика критеріїв особистісного самовдосконалення: потребнісно-мотиваційний (мотивація самовдосконалення, духовні потреби, педагогічна спрямованість особистості), світоглядно-пізнавальний й (сформовані світоглядні знання, сукупність знань про структуру, етапи, закономірності, складники особистісного самовдосконалення, професійні знання), емоційноціннісний (система ціннісних орієнтацій, конативність, емоційний інтелект), діяльнісно-рефлексивний (вироблений індивідуальний стиль особистісного самопроєктування, прагнення до особистісної самореалізації в педагогічній діяльності, уміння здійснювати самоменеджмент); відповідні рівні (системно-творчий; свідомо-реконструктивний; ситуативно-репродуктивний) особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24</p>	4	2

2.2.	<p>Тема 2.2. Самоосвіта як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p><i>Зміст теми:</i> Спрямування самоосвітньої діяльності на розвиток і самовдосконалення власних можливостей. Цільовий, усвідомлений характер самоосвітньої діяльності, що ґрунтується на ретельному плануванні діяльності людини, її життєвих планах, чітко поставлених перед самим собою завдань. Основні показники самоосвітньої діяльності студентів у процесі особистісного самовдосконалення. Види самоосвіти. Види самоосвітньої діяльності студентів у залежності від її форми самостійності (системна і автономна).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24</p>	2	4
2.3.	<p>Тема 2.3. Саморозвиток як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p><i>Зміст теми:</i> Характеристика методів і прийомів саморозвитку особистості (самоаналіз, самооцінка, самосвідомість, рефлексія, цілепокладання, самопізнання, самопереконавання та ін).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24</p>	6	2
2.4.	<p>Тема 2.4. Самовиховання як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості</p> <p><i>Зміст теми:</i> Основні види актуалізації самовиховання майбутніх івент-педагогів, які забезпечують вирішення організаційних і педагогічних завдань у повсякденній виховній практиці професійно-педагогічного самовдосконалення.</p> <p>Характеристика методів і прийомів самовиховання особистості у процесі професійно-педагогічного самовдосконалення (самонавіювання, самоактуалізація, рольові перспективи, «Самопримус», змагання, самокритика, самозаохочення, самонаказ, самозвіт, самопрезентація, самохарактеристика, самоорганізація, самопідбадьорення, самоінструкування, самонагадування, самоконтроль).</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1, 2, 4, 6, 8, 9, 12, 16, 18, 24</p>	4	2

4.2. Плани семінарських занять (10 годин)

Семінарське заняття 1 Професійно-педагогічне самовдосконалення особистості

План

1. Філософський, психологічний, історіографічний аналіз питань самовдосконалення.
2. Самовдосконалення як найбільш адекватна форма саморозвитку дорослої людини. Визначення понять професійного та особистісного самовдосконалення.
3. Необхідність особистісного самовдосконалення для найбільш повної реалізації себе в житті.

4. Самореалізація як сенс свого життя та переходу до більш високої форми саморозвитку – самоактуалізації.
5. Погляди на основні моделі самовдосконалення людини щодо суспільних (політичних, соціально-економічних змін) та педагогічних (трансформація в освіті, вихованні) чинників.
6. Зовнішня активність особистості, спрямована на досягнення суспільно заданого й соціально обумовленого ідеалу розумової, фізичної та моральної досконалості засобом корекції власної діяльності й поведінки відповідно до норм і цінностей певного суспільства з метою самоутвердження в ньому й забезпечення гідного сьогочасного життя (М. Макарець, М. Мамардашвілі, Г. Платонов, Г. Рузавін, Л. Сідак, В. Тертична).

Рекомендовані інформаційні джерела

- Андрущенко В.П., Савельєв В.Л. Освітня політика (огляд порядку денного). К.: «МП Леся», 2010. 368с
- Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
- Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2008. 227 с.
- Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : моногр. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
- Закон України "Про вищу освіту" 1.07.2014р. // <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>
- Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : моногр. К. ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
- Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник / О.Г. Карпенко. К.: 2004. 158 с.
- Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
- Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.
- Лозовецька В. Т. Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць, 1 (1). 2014. С. 33–39.
- Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача: Навч.-метод. посібник. 2. вид., перероб. Донецьк: ДонНУ, 2004. 300с.
- Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. К. : Слово, 2011. 192 с.

Семінарське заняття 2

Сутність, задачі, рушійні сили професійно-педагогічного самовдосконалення особистості

План

1. Особистісне самовдосконалення як соціокультурний феномен, як найвища форма усвідомленого духовного саморозвитку, що полягає в прагненні до вдосконалення особистісного потенціалу, формування спроможності до самопізнання, самомоніторингу, самокорекції, саморегуляції, самоконтролю й самооцінки цього процесу.
2. Завданням саморозвитку та самовдосконалення у наукових дослідженнях (А. Артемова, Г. Беленька, Н. Голота, О. Ємчик, І. Дичківська, Л. Зданевич, Н. Ковалевська, Н. Колосова, А.

Курчатова, Н. Лисенко, О. Листопад, С. Петренко, Л. Пісоцька, Н. Сайко, Т. Танько, Н. Уйсімбаєва, Н. Цибуляк, М. Ярославцева).

3. Особистісне самовдосконалення як активний творчий процес вивчення суб'єктом самого себе, власних здібностей, можливостей (самопізнання), свідомої зміни власних особистісних і професійно значущих якостей (самовиховання), посилення мотивації щодо особистісного вдосконалення, пізнавальної активності в опануванні професійної компетентності (самоосвіта) відповідно до вимог майбутньої професії й на основі особистої програми розвитку (самореалізація).

Рекомендована література

Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.

Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2008. 227 с.

Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : моногр. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.

Закон України "Про вищу освіту" 1.07.2014р. // <http://vzn.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>

Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : моногр. К. ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.

Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник / О.Г. Карпенко. К.: 2004. 158 с.

Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.

Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.

Лозовецька В. Т. Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць, 1 (1). 2014. С. 33–39.

Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача: Навч.-метод. посібник. 2. вид., перероб. Донецьк: ДонНУ, 2004. 300с.

Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. К. : Слово, 2011. 192 с.

Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: моногр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 364 с.

Семінарське заняття 3

Основні види, методи і форми професійно-педагогічного самовдосконалення особистості

План

1. Виховання особистості студента в різних видах освітнього процесу як пріоритетний напрям функціонування системи освіти.
2. Професійно-педагогічне самовдосконалення студентів як результат співпраці викладача і студента, спрямоване на обмін досвідом діяльності, що здійснюється в спеціально організованій спільній діяльності.
3. Самовиховання та самоосвіта як шляхи професійного зростання учителя, їх принципи, зміст, засоби, методи, прийоми.
4. Роль самовиховання, саморозвитку й самоосвіти у процесі професійно-педагогічного самовдосконалення особистості. Характеристика ключових видів та методів самовиховання, саморозвитку й самоосвіти.

5. Самостійна робота як основна форма формування суб'єктності особистості, її значення для розвитку професійно-педагогічного самовдосконалення.

Рекомендована література

- Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
- Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник / О.Л.Главацька. Тернопіль, 2008. 227 с.
- Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : моногр. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
- Закон України "Про вищу освіту" 1.07.2014р. // <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>
- Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : моногр. К. ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
- Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник. К.: 2004. 158 с.
- Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
- Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.
- Лозовецька В. Т. Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць, 1 (1). 2014. С. 33–39.
- Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача: Навч.-метод. посібник. 2. вид., перероб. Донецьк: ДонНУ, 2004. 300с.
- Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. К. : Слово, 2011. 192 с.

Практичні заняття 1

Особистість як об'єкт професійного самовдосконалення

1. Духовно-інтелектуальні основи професіоналізму сучасного педагога-аніматора.
2. Взаємодія суб'єктів ЗВО як умова інтенсифікації професійно-особистісного саморозвитку педагога й студента.
3. Особистісно зорієнтований комплекс методів стимулювання професійного самовиховання майбутнього фахівця.
4. Скласти програму самоосвіти та самовдосконалення для обрання майбутньої професії.

Рекомендована література

- Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
- Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник / О.Л.Главацька. Тернопіль, 2008. 227 с.
- Гребенюк Г.С. Розвиток спроможності спеціаліста до саморегуляції. *Педагогіка і психологія*. 2005. №3. С.89-97.
- Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2002. 186 с.
- Демиденко В.К. Самореалізація: сутність, становлення, розвиток / В.К.Демиденко // Педагогіка і психологія. 2004. №2. С. 31-36.

- Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник / О.Г. Карпенко. К.: 2004. 158 с.
- Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
- Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.

Практичне заняття 2

Діагностика педагогічної спрямованості особистості вчителя та педагога-організатора

1. Діагностика педагогічної спрямованості особистості студентів (методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса).
2. Моделювання педагогічних ситуацій.
3. Розробка професійного кодексу педагога.

Рекомендована література

1. Кушнірук С.А. Педагогіка. Курс лекцій.: Навч. посібник. К.: НПУ, 2011. 472 с.
2. Марушкевич А.А. Основи педагогіки: Навчальний посібник. К., ВПЦ «Київський університете», 2007. 123 с.

Практичне заняття 3-4

Діагностика змістових конфігурацій готовності до професійного саморозвитку особистості

1. Характеристика критеріїв прояву компонентів готовності до професійного саморозвитку.
2. Змістові ознаки рівнів сформованості готовності до професійного саморозвитку.
3. Діагностичний інструментарій для вивчення змістових конфігурацій готовності до професійного саморозвитку особистості. Принципи складання авторських опитувальників та анкет.
4. Проведення рольової гри «Моя майбутня професійна кар'єра».
5. Розробка студентами індивідуальних програм та планів професійного самовдосконалення на основі результатів вивчення власної готовності до педагогічної діяльності.
6. Практичне завдання. Скласти анкету для вивчення готовності до професійного саморозвитку.
7. Практичне завдання. Скласти кейс дослідження мотивації професійного саморозвитку особистості.
8. Проаналізувати, які стимули освітнього середовища педагогічного коледжу стануть професійними мотивами.
9. Мозковий штурм «Як підвищити мотивацію професійного саморозвитку особистості?».
10. Практичне завдання. Професійний автопортрет (розробити, ессе).

Рекомендована література

- Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
- Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2008. 227 с.

- Гребенюк Г.С. Розвиток спроможності спеціаліста до саморегуляції. *Педагогіка і психологія*. 2005. №3. С.89-97.
- Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2002. 186 с.
- Демиденко В.К. Самореалізація: сутність, становлення, розвиток. *Педагогіка і психологія*. 2004. №2. С. 31-36.
- Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник / О.Г. Карпенко. К.: 2004. 158 с.
- Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
- Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.
- Кушнірук С.А. Педагогіка. Курс лекцій.: Навч. посібник. К.: НПУ, 2011. 472 с.
- Кушнірук С.А. Конкурентоспроможність майбутніх учителів як критерій їх професійної компетентності (теоретичний аналіз проблеми) // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Випуск 27 : збірник наукових праць / за ред. В.П. Сергієнка. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. С.133-139.

Практичне заняття 5

Самовиховання як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості

1. Залежність організації самовиховної та самоосвітньої діяльності студентів в процесі особистісного самовдосконалення від досить високого рівня мотивації, самосвідомості, самодисципліни, особистої відповідальності, рефлексивності.
2. Скласти план самоосвіти та самовиховання особистості на різні терміни.
3. Визначення індивідуальних перспектив професійно-педагогічного особистісного самовдосконалення.
4. Проблемна дискусія: «Особливості вищої нервової діяльності людини на різних етапи розвитку», «Аналітико-синтетична діяльність і динамічний стереотип».
5. Диспут: «Чи потрібно майбутньому івент-педагогові оволодівати вміннями подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання?».
6. Проведення круглого столу з питань самовдосконалення: «Проблема самовдосконалення вчителя: самоосвіта, саморозвиток, самовиховання».

Рекомендована література

1. Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
2. Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2008. 227 с.
3. Гребенюк Г.С. Розвиток спроможності спеціаліста до саморегуляції. *Педагогіка і психологія*. 2005. №3. С.89-97.
4. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2002. 186 с.
5. Демиденко В.К. Самореалізація: сутність, становлення, розвиток. *Педагогіка і психологія*. 2004. №2. С. 31-36.
6. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник. К.: 2004. 158 с.

7. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
8. Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.

Теми рефератів та мультимедійних презентацій

Феномен професійного саморозвитку у сучасній психолого-педагогічній науці.
Самореалізація особистості в професійній діяльності.
Психологічний портрет майбутнього івент-педагога.
Поняття «компетентність» і «компетенція» в науковій літературі.
Кар'єра і кар'єризм у педагогічній діяльності.
Форми, методи і засоби формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх івент-педагогів.
Професійна освіта і саморозвиток майбутніх івент-педагогів.
Ідеал педагога на сучасному етапі розвитку освіти України.
Природа педагогічного таланту.
Роль педагогічних здібностей у формуванні готовності до професійного саморозвитку майбутніх івент-педагогів.
Імідж майбутніх івент-педагогів.
Самовдосконалення як тривекторний процес самоосвіти саморозвитку та самовиховання.
Саморозвиток майбутнього педагога-організатора як свідомо активна цілеспрямована діяльність скерована на розвиток власної індивідуальності».
Засоби подолання бар'єрів самоосвіти.
Засоби подолання бар'єрів самовиховання.

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Серед форм контролю використовується як поточний, так і проміжний та підсумковий контроль. Рейтингова система контролю теоретичних знань і практичних навичок студентів протягом вивчення дисципліни (поточний контроль) і після її опанування (підсумковий контроль) проводиться на основі розробленої університетської 100-бальної шкали оцінювання досягнень студентів з перенесенням балів в оцінки “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

а) Перевірка результатів опрацювання теоретичного навчального матеріалу проводиться засобами контрольного тестового, усного та письмового опитування.

б) Перевірка самостійного опрацювання окремих питань навчальних тем проводяться шляхом перевірки конспекту, індивідуальних завдань репродуктивного характеру, творчих індивідуальних завдань.

в) Перевірка виконання практичних завдань та самостійної роботи.

Модульний контроль проводиться у вигляді модульних контрольних робіт у письмовій формі. Модульна контрольна робота включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння студентом теоретичним матеріалом з основ професійно-педагогічного самовдосконалення особистості. Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Розкрити основні шляхи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості.
1. Характеристика методів і прийомів самовиховання.

Розподіл балів	Модуль 1 42 балів			Модуль 2 48 балів			Результати поточного контролю
	T 1	T2	T3-T4	T1	T2	T3-T4	
Максимальна кількість балів	10		8	6		18	100
	Модульний контроль - 10 Самостійна робота - 14			Модульний контроль - 10 Самостійна робота - 14			

T1, T2, ...T3 – теми змістових модулів.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів у поточному контролі застосовуються такі методи:

- методи усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, співбесіда;
- методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Підсумковий контроль у вигляді заліку проводиться у формі виконання письмових завдань. На залік виносяться питання, що відповідають робочій програмі з дисципліни і доводяться до відома студентів викладачем. Результати заліку оцінюються за 100-бальною шкалою та виставляються у відповідну графу в заліковій відомості. Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як середнє арифметичне кількості балів поточного (100 балів) та залікового (100 балів) контролю.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на практичних та семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних та семінарських заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Загальні критерії оцінювання

"Відмінно" (90-100 балів) - знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

"Добре"(70-89 балів) - здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності, проте його відповідь може містити неточності, не визначатися креативністю.

"Задовільно" (60-69 балів) - здобувач вищої освіти відтворює основний програмний матеріал в обсязі, який вимагає подальшого поглиблення знань для успішної роботи, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності. Оцінка "задовільно" виставляється тим здобувачам освіти, які допустили помилки (неточності) при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості» або мають потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

"Незадовільно" (0-59 балів) - виставляється здобувачу освіти, який при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості» допустив серйозні помилки, не показав знань з навчально-програмного матеріалу. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Навчально-методична карта
дисципліни „Основи професійно-педагогічного самовдосконалення”,
ВСЬОГО – 90 год., з них: лекції – 18 год., семінари – 6 год., практичні – 10 год., самостійна робота – 56 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX
Модулі	МОДУЛЬ 1										МОДУЛЬ 2								
Назви модулів	Становлення й розвиток феномена професійно-педагогічне самовдосконалення особистості (42 балів)										Шляхи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості (48 балів)								
Теми лекцій	Л1. Особистість як об'єкт професійного самовдосконалення		Л2. -3 Феномен професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в історії української та зарубіжної педагогічної думки		Л4 Сутність, задачі та види професійно-педагогічного самовдосконалення особистості		Л5. Професійно-педагогічного самовдосконалення особистості в системі підвищення кваліфікації та неперервної освіти			Л6. Діагностика професійно-педагогічного самовдосконалення особистості		Л7. Самоосвіта як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості		Л8. Саморозвиток як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості		Л9. Самовиховання як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості			
Теми семінарських та практичних	С1. Професійно-педагогічне самовдосконалення особистості 4 бали П1. Особистість як об'єкт професійного самовдосконалення 6 бали		С3. Сутність, задачі, рушійні сили професійно-педагогічного самовдосконалення особистості 4 бали		С4. Основні види, методи і форми професійно-педагогічного самовдосконалення особистості 4 бали					П2. Діагностичної спрямованості особистості вчителя та педагога-організатора 6 бали		П3.-П4. Діагностика змістових конфігурацій готовності до професійного саморозвитку особистості 12 балів		П5 Самовиховання як компонент професійно-педагогічного самовдосконалення особистості 6 бали					
Самостійна робота	САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 1. Створити таблицю «Психолого-педагогічний портрет майбутнього івент-педагога. (4 балів) Підготувати реферат та мультимедійну презентацію (наприклад, на тему «Самовдосконалення як тривекторний процес самоосвіти саморозвитку та самовиховання» (10 балів) <i>14 балів</i>										САМОСТІЙНА РОБОТА МОДУЛЬ 2. Скласти анкету для вивчення готовності до професійного саморозвитку. (4 балів) Скласти кейс дослідження мотивації професійного саморозвитку особистості. (5 балів) Засоби подолання бар'єрів самоосвіти (реферат). (5 балів) <i>14 балів</i>								

Види контролю	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1. Контрольна робота – 10 балів	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2. Контрольна робота – 10 балів
Форма контролю	Залік -100 БАЛІВ	

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

1. Андрущенко В.П., Савельєв В.Л. Освітня політика (огляд порядку денного). К.: «МП Леся», 2010. 368с.
1. Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
2. Бистрюкова А. Н. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів засобами проєктивної технології : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / А. Н. Бистрюкова. Ялта, 2009. 12 с.
3. Боришевський М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку і саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 2. С. 49–57.
4. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : моногр. Дніпропетровськ : ФО-П Середняк Т. К., 2014. 484 с.
5. Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості : навчально-методичний посібник / О.Л.Главацька. Тернопіль, 2008. 227 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доп., випр. Рівне : Волинські береги, 2011. 552 с.
7. Гребенюк Г.С. Розвиток спроможності спеціаліста до саморегуляції. *Педагогіка і психологія*. 2005. №3. С.89-97.
8. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2002. 186 с.
9. Демиденко В.К. Самореалізація: сутність, становлення, розвиток / В.К.Демиденко. *Педагогіка і психологія*. 2004. №2. С. 31-36.
10. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : моногр. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видво ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
11. Закон України "Про вищу освіту" 1.07.2014р. // <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>
12. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : моногр. К. ; Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
13. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: навч. – методичн. посібник. К.: 2004. 158 с.
14. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа., 2005. 343 с.
15. Ковальчук Н. П. Рівні професійного самовдосконалення особистості студентської молоді педагогічного коледжу. Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2007. 123 с.
16. Костенко М. А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Х., 2004. 20 с.
17. Кузікова С. Б. Феноменологія саморозвитку особистості: проблемне поле дослідження // *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Сер. : Психологічні науки*. 2012. Т. 2, Вип. 9. С. 145–149. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2012_2_9_30.
18. Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі : навч. посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2010. 199 с.

19. Кушнірук, С.А. Методологія і методи науково-педагогічної діяльності. Словник-довідник. Київ: НПУ, 2019. 169 с.
20. Кушнірук, С.А., Вишківська, В.Б. Практична педагогіки: методичний посібник для студ. Педуніверситетів. К.: НПУ, 2020. 184 с.
21. Кушнірук, С.А., Вишківська, В.Б., Шевченко, А.Ф. Освітній процес і педагогічна практика в задачах і завданнях: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних закладів вищої освіти. К.: НПУ, 2020. 243 с.
22. Кушнірук С.А. Конкурентоспроможність майбутніх учителів як критерій їх професійної компетентності (теоретичний аналіз проблеми). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія № 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи. Випуск 27 : збірник наукових праць / за ред. В.П. Сергієнка. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. С.133-139.
23. Кушнірук С.А. Педагогіка. Курс лекцій.: Навч. посібник. К.: НПУ, 2011. 472 с.
24. Лозовецька В. Т. Концептуальні засади професійного саморозвитку сучасної особистості // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць, 1 (1). 2014. С. 33–39.
25. Лосєва Н.М. Самовдосконалення викладача: Навч.-метод. посібник. 2. вид., перероб. Донецьк: ДонНУ, 2004. 300с.
26. Марушкевич А.А. Основи педагогіки: Навчальний посібник. К., ВПЦ «Київський університете», 2007. 123 с.
27. Освітні реформи : місія, дійсність, рефлексія : [моногр.] / за ред.: В. Кремень, Т. Левовицький, В. Огнев'юк, С. Сисоєва. К. : Едельвейс, 2013. 460 с.
28. Основи менеджменту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. А. А. Мазаракі; худож.-оформлювач І. М. Безрукавий. Харків: Фоліо, 2014, 846 с.
29. Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. К. : Слово, 2011. 192 с.
30. Професійне становлення соціального працівника : [навчально-методичний посібник] // Держ. центр соц. служб для молоді, Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді. Державний центр соціальних служб для молоді, Ін-т соц. роботи та управління НПУ ім. Київ : [б. и.], 2004. 164 с.
31. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: моногр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 364 с.